

Uveyf tarafından şehid edildi. Savaşın sonra bu olayı Hz. Peygamber'e anlatan Sa'd b. Muâz onun gibi yiğitlik göstermediğini itiraf etti. Müşrikler tarafından burnu, kulakları ve çeşitli organları kesilen Enes'in vücudunda seksenden fazla yara bulunduğu görüldü. Bu sebeple kız kardeşi Rubeyyi' onu güçlülük tanıyabildi.

Hz. Peygamber'in hizmetinde bulunan Enes b. Mâlik'e amcasının adı verildi. Kur'an-ı Kerim'de, "Müminlerden öyle yiğitler var ki Allah'a verdikleri sözde durdular" (el-Ahzâb 33/23) meâlindeki âyetin Enes b. Nadr hakkında nâzil olduğu belirtilmiştir. Onunla ilgili olarak nakledilen diğer bir husus da kız kardeşi Rubeyyi'nin bir kadının dişini kırması olayındaki tutumudur. Dişi kırılan kadının yakınları kendilerine teklif edilen diyeti kabul etmeyip kısas isteyince durum Hz. Peygamber'e bildirildi, o da kısas yapılmasını emretti. Bunun üzerine Enes b. Nadr Resûl-i Ekrem'e gelerek, "Vallahi Rubeyyi'nin dişi kırılmaz, yâ Resûlallah!" diye itirazda bulunduyorsa da Hz. Peygamber bunun Allah'ın emri olduğunu ve uygulanması gerektiğini belirtti. Ancak o sırada dişi kırılan kadının yakınları kısastan vazgeçip diyete razı oldular. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, "Allah'ın kullarından öylesi var ki şöyle olacak diye yemin etse muhakkak Allah onun yeminini yerine getirir" (Buhârî, "Şulh", 8) diyerek Enes'in Allah katında ki mevkini dile getirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 128, 167, 194, 201, 253; Buhârî, "Cihâd", 12, "Şulh", 8; İbn İshak, *es-Sîre*, s. 309; Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 280, 307; İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 83, 124-125; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 351; Hatîb, *el-Esmâ'ü'l-mübheme* (nşr. İzzeddin Ali Seyyid), Kahire 1405/1984, s. 8-9; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 70-71; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), I, 155-156; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 74; IV, 301; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), III, 170-172; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 24.

İSMAİL HAKKI ÜNAL

ENES b. ZÜNEYM

(أنس بن زعيم)

Enes b. Ebî Ünâs
b. Züneym el-Kinânî
(ö. 60/680 [?])

Şair sahâbî.

Dilî nisbesiyle de anılır. Babası Ebü Ünâs ile kardeşi Esîd ve amcası Sâriye b. Züneym de şair sahâbîlerden idiler. Birçok putperest şair gibi Hz. Peygam-

ber'i hicveden Enes bir gün bu şiirlerden birini okurken Huzâa kabilesinden müslüman bir genç Resûl-i Ekrem'e hakaret edilmesine dayanamayarak şairin başını yarı. Bu olay üzerine Kinâne ve Huzâa kabileleri arasında kavga çıktı. Kinâne oğullarının dostu olan Mekkelî müşrikler Hudeybiye Antlaşması'na rağmen Huzâa kabilesine baskın yaptılar. Huzâa kabilesinin ileri gelenlerinden Amr b. Sâlim kırk kişilik bir heyetle Medine'ye gitti. Mekkelî müşriklerin yaptığı haksızlığı okuduğu uzun bir recezle Hz. Peygamber'e haber verdi ve Enes b. Züneym'in Resûlullah'ı hicveden şiirlerinden söz etti. Resûl-i Ekrem de Enes'in görüldüğü yerde öldürülmesini emretti ve Hudeybiye Antlaşması'nı bozan Kureyşliler'e karşı Mekke fethiyle sonuçlanacak olan savaşın hazırlıklarına başladı.

Enes Mekke fethi sırasında müslüman olmakla beraber hayatından endişe ediyordu. Yine o sıralarda müslüman olan yaşlı sahâbî Nevfel b. Muâviye ed-Dîlî'nin aracılığıyla Hz. Peygamber'in huzuruna çıktı ve İslâmiyet'i kabul etmeden önce pek çok kişinin Resûlullah'ı incittiğini, kendisinin de onlar gibi affa nâil olmasını niyaz ettiğini söyledi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Enes'i bağışladı, Enes de Hz. Peygamber'den özür dileyen ve onu metheden bir şiirini okudu. Bazı rivayetlerde, hicviyeleri sebebiyle Amr b. Sâlim tarafından Resûlullah'a şikâyet edilen şairin Enes'in kardeşi Esîd b. Ebü Ünâs olduğu, ancak Mekke'nin fethi sırasında müslüman olup Hz. Peygamber'in huzurunda onu metheden şiirler söylediği nakledilmektedir. İbn Hacer'in de kaydettiği gibi aynı olayın her iki kardeşin başından geçmiş olması da mümkündür.

Daha sonraki yıllarda Enes'in Horasan'da bulunduğu görülmektedir. Taberî'nin belirttiğine göre Horasan Valisi Hakem b. Amr el-Gıfârî 45 (665) yılında Toharistan üzerine sefere çıkmadan önce, bir başka rivayete göre ise 50 (670) veya 51 (671) yılında Merv'de vefat etmeden önce yerine Enes b. Züneym'i vekil bırakmış, fakat Irak genel valisi Ziyâd b. Ebîh bunu kabul etmemiştir.

Kaynakların belirttiğine göre şairleri birbirine düşürmekten zevk alan Irak Valisi Ubeydullah b. Ziyâd, şair tâbiî Hârise b. Bedr ile Enes b. Züneym'i karşılıklı hicviyeler söylemeye mecbur bırakmıştır. Bu şiirlerden bazı bölümler Ebü'l-Ferec el-İsfahânî'nin *el-Eğânî*'sinde bulunmaktadır (VIII, 388-392).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 782, 789-791; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-şu'arâ* (de Goeje), s. 461-462; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), V, 226, 252, 285; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, VIII, 388-392; Âmidî, *el-Mü'telif*, s. 55; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 147; İbn Seyyidünnâs, *Minehu'l-mideh* (nşr. İffet Visâl Hamza), Dimaşk 1407/1987, s. 45-46; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), I, 79-80, 122-124; VII, 23-24; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edeb* (Bulak), III, 121-122; Sezgin, *GAS*, II, 277; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethul-lah), II, 24.

M. YAŞAR KANDEMİR

ENFÂ

Dârülbeyzâ'nın eski adı
(bk. DÂRÜLBEYZÂ).

ENFÂL

(الأنفال)

Genel olarak ganimet, fey
veya seleb anlamına gelen terim
(bk. FEY; GANİMET; SELEB).

ENFÂL SÜRESİ

(سورة الأنفال)

Kur'an-ı Kerim'in sekizinci sûresi.

Sûrenin büyük bir kısmı doğrudan Bedir Gazvesi'yle ilgili olup bu âyetler hicretin ikinci yılında savaşı takip eden günlerde nâzil olmuştur. Ancak sûrenin son âyetlerinde müslümanlarla antlaşma yapmış olan müşrik kabilelerden ve onların arasında kalmış bazı müslüman azınlıklardan söz edildiğine göre bu âyetlerin daha sonraki yıllarda, muhtemelen Mekke fethi öncesinde veya sonrasında indiği tahmin edilebilir. Bedir sûresi adıyla da anılan sûre yetmiş beş âyettir. Fâsılası, (من طرف قد) tertibinde yer alan (ب ، د ، ر ، ط ، ق ، م ، ن) harfleridir.

Sûre adını birinci âyette geçen enfâl kelimesinden alır. "Fazlalık" anlamındaki nefl kökünden gelen nefelin çoğulu olan enfâl "savaşa elde edilen ganimetler" mânasındadır. Bazı âlimlere göre ise enfâl genel olarak ganimetler anlamına gelmez; ganimetlerden Allah ve Peygamber hakkı olarak ayrılması gereken beşte birlik hazine payı için (humus) kullanılmıştır. Bununla beraber enfâlin, savaş söz konusu olmadan da müşriklerin elinden çıkıp müslümanların eline geçen her çeşit vergi veya gelir anlamına geldiğini söyleyenler de olmuştur. Bu sûrede söz konusu olan enfâl Bedir Gaz-

vesi'nde elde edilen ganimetlerdir (ge-niş bilgi için bk. FEY; GANİMET).

Enfâl sûresi, Bedir Gazvesi'nde müş-riklerden elde edilen ganimetlerin Allah ve Resulü'ne ait olduğunu, dolayısıyla Al-lah ve Resulü'nün koyacağı ölçülere gö-re paylaşılacağını bildiren, ayrıca müs-lûmanlara Allah'tan korkmalarını, bir-birleriyle iyi geçinmelerini, Allah'a ve Re-sulü'ne itaat etmelerini emreden âyetle başlar. Sûrenin esas konusu Bedir Gaz-vesi ve ganimetler meselesi gibi görü-nüyorsa da gerçekte asıl maksat, müs-lûmanların her devirde düşmanlara kar-şı alacakları tedbirlerin temel ilkelerini belirlemektir. Birinci âyetle ortaya ko-nan ilkeye göre İslâm'da savaş ganimet elde etmek için değil Allah yolunda ya-pılır. Esasen ganimet için "fazlalık" mâ-nasına gelen enfâl kelimesinin kullanıl-ması da bu gerçeği ortaya koyar. Genel-de bütün müslûmanlar, özellikle de sa-vaşa katılacak olanlar Allah'a olan sevgi ve güvenlerini gittikçe artırarak koru-malı, bedenî ve malî ibadetlerini hiçbir şekilde aksatmamalıdır. Sûrenin giriş kıs-mı sayılan bu bölümden (âyet 1-4) sonra Bedir Gazvesi öncesinde ve savaş sıra-sında meydana gelen bazı olaylara tem-as edilir. Aynı âyetlerde düşmana kar-şı uygulanan ve bir savaş taktiği niteliği taşımayan geri çekilişlerin yani savaştan kaçmanın haram olduğu ifade edilir ve Bedir zaferinin Allah'ın yardımıyla kaza-nıldığı vurgulanır (âyet 5-19).

Bunun ardından gelen âyetlerde, ge-rek savaşta gerekse barış zamanında kişiyi başarıya götüren ve âhiret saade-tini sağlayan etkenler üzerinde durulur. Bunlar da Allah'a ve Resulü'ne itaat et-mek, hem fertlere hem de toplumlara hayat veren ilâhî çağrıya olumlu ve sa-mimi bir karşılık vermektir (âyet 20-28).

Daha sonra, Allah'tan sakınmanın müs-minleri iyiyi kötünden ayırma anlayışına ulaştıracağından söz edilerek müşrik-lerin Hz. Peygamber'in hayatına yöne-lilik planlarını Allah'ın boşa çıkaracağı-na dikkat çekilir. İnsanların, Resul-i Ek-rem aralarında bulunduğu ve tövbe et-tikleri sürece helâke mâruz kalmaya-cakları hatırlatılır. Bu arada müşrikle-rin Kâbe bekçiliğine lâyık bulunmadık-ları, bu şerefın müslûmanlara ait olma-sı gerektiği belirtilerek ileride Kâbe'nin de müslûmanların eline geçeceği dolay-lı olarak müjdelenmiş olur. Ayrıca Bedir zaferinin önemi ve müslûmanların bu zaferi kazanmasındaki ilâhî tecelliler üzerinde durulur. Diğer taraftan zafe-rin elde edilmesinde sayı çokluğunun değil inanç, azim, cesaret ve ilâhî yardı-mının önemli olduğu vurgulanır. Müslü-manlar hangi şartlar altında olursa ol-sun Allah'ı unutmamalı, O'na ve Resu-lü'ne itaat etmeli ve hiçbir şekilde bir-birleriyle çekişmemelidir. Aksi takdirde zaafa düşer, birlik ve dirliklerini yitirir-ler (âyet 29-46).

Sûrenin devamında asıl zaafın rıya-kârlık, inançsızlık ve dünya nimetlerine aşırı düşkünlükten kaynaklandığı bildi-rilir. Geçmiş zamanlarda güçlü Firavun orduları bu yüzden nasıl yok olup gitti-yse şüphesiz ki onlara benzeyen müşrik güçler de yok olup gidecektir. Milletleri ve orduları güçlü kılan şeyin dünya ni-metlerine düşkünlük değil ilâhî ilkelere bağlılık olduğu belirtildikten sonra kâ-firlerin ve zalimlerin yeryüzündeki sal-tanatlarının uzun sürmeyeceği, Bedir'in benzeri zaferlerin ardarda geleceği, an-cak bunun için müslûmanların bilinen ve bilinmeyen düşmanlarına karşı kuv-vet hazırlamaları gerektiği ifade edilir (âyet 47-64).

Son bölümde Hz. Peygamber'in müs-lûmanları savaşa teşvik etmesinin ve on-ları hazırlamasının önemi üzerinde du-rulur. Bu kısımda sûrenin başlangıcı ile bağlantı kurularak İslâm'da cihaddan maksadın esir elde etmek değil insan-ları hidâyete kavuşturup ebedî saadete erdirmek olduğu bildirilir. Allah yolunda yerini yurdunu terkedip hicret edenle-rin ve müslûman saflarına katılanların bundan böyle kardeş olduğu, bunların eskiden yaptıkları şeyler yüzünden bir-birlerine kin ve nefret duymamaları ge-rektiği anlatılır. Yine müslûmanların da-yanışma içinde olmaları ve düşmana ait bölgelerde bulunan din kardeşlerine yar-dım elini uzatmaları, kardeşler arasın-da fitne çıkaracak ve müslûmanları za-fa uğratacak şeylerden sakınmaları em-redilir. Sûre, İslâmiyet'i benimseyen bü-tün müslûmanların aynı haklara sahip olduğunu, ancak akrabaların kendi ara-larında farklı hak ve vebeleri bulundu-ğunu bildiren âyetle sona erer.

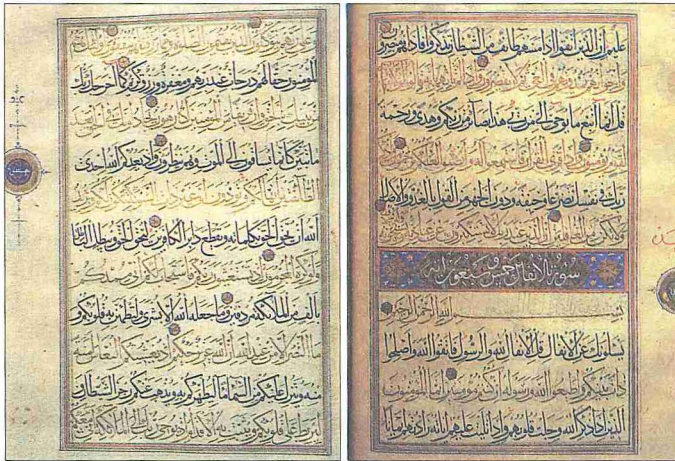
Enfâl sûresinde Bedir Gazvesi, "iyi ile kötünün, hak ile batılın birbirinden ay-rıldığı gün" anlamındaki **yevmü'l-furkân** terkibiyle anılır. Buna göre Bedir zaferi İslâmiyet'in gelişmesinde önemli bir dö-nüm noktasıdır. Enfâl sûresini Tevbe sû-resinin bir mukaddimesi sayan, hatta Tevbe sûresinin başına besmele konul-mayışını sırf bu sebebe bağlayan âlim-le-r de vardır. Bu sûreyi okumanın fazi-letine dair Übey b. Kâ'b veya Ebû Ümâ-me tarafından rivayet edilen, Enfâl ile Tevbe sûrelerini okuyanların kıyamet gü-nü şefaate nâil olacaklarını bildiren, ay-rıca kendilerine sonsuz sevap verilece-ğini, arşın ve onu taşıyan meleklerin de dünyada iken bunlar için mağfiret dile-yeceğini ifade eden hadisin (bk. Zemah-şerî, II, 136; Beyzâvî, I, 487) mevzû oldu-ğu kabul edilmiştir (Zerkeşî, I, 432).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "nfl" md.; *Li-sânü'l-'Arab*, "nfl" md.; Buhârî, "Tefsîr", 8/1-7; Tirmizî, "Tefsîr", 9; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Kahire), II, 136; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl*, İs-tanbul 1302, I, 487; Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 432; Süyûtî, *el-Itkân* (Bugâ), I, 29, 30, 83; a.mlf., *Te-nâsüku'd-dürer fî tenâsübi's-süver* (nşr. Ab-dülkâdir Ahmed Atâ), Beyrut 1406/1986, s. 89-93; Abdullah Mahmûd Şehhâte, *Ehdâfû külli sûretin ve makâşidühâ fi'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Kahire 1986, I, 101; "Enfâl", *DMT*, II, 561-562; "el-Enfâl", *İDMİ*, III, 445-449.

EMİN IŞIK

Enfâl
sûresinin
muhakkak
hattıyla
yazılmış
ilk âyetleri

ENFÎ HASAN AĞA

(bk. HASAN AĞA, Enfî).